

Jag har läst

Kollaps – Livet vid civilisationens slut

Av David Jonstad
Ordfront (2012)

Av Pia Hellertz – juni 2012

I ett slutord i boken ”*Kollaps – Livet vid civilisationens slut*” skriver författaren:

”Det har varit en prövning att skriva den här boken, att stiga ner i det mörka vatten som civilisationernas sammanbrott omger sig med. Den teoretiska framställningen har i viss mån fungerat som en sorts våtdräkt som har skapat lite behaglig distans. Ändå har jag regelbundet översköljts av insikter som har gjort det svårt att sitta still.” (sid. 209)

Jag skulle vilja säga att det har varit en prövning att *läsa* den här boken. Jag har genom den danske författaren Martinus världsbild¹ förstått att sammanbrottet är oundvikligt utifrån de fysiska, ekonomiska och andliga naturlagar som styr utvecklingen. Under många år har jag läst om och diskuterat *när* och *hur* och *var* dessa samhällsomstörtande händelser kommer att ske. Idag talar många om ”den yttersta tiden”, om ”Domedagen”, Harmageddon, Ragnarök och andra bibliska begrepp. Även Martinus talar om Domedagen, men på ett annat sätt än de traditionella profetiorna, eftersom han menar att denna era endast är en övergång och faktiskt en nödvändig övergång till ett annat, mer humant samhälle.

Det senaste begreppet är Mayakalenderns år 2012. Alla dessa begrepp innefattar vanligtvis en idé om att jorden ska gå under, att allt är slut. Därför blir läsningen av David Jonstads bok ändå en optimistisk, framtidsorienterad inlaga som alla borde läsa. Den ligger helt i linje med Martinus logiska beskrivning av utvecklingen².

Inledningsvis skriver David: ”*Det som väntar är inte någon domedag, utan slutet på världen så som vi känner den. Det vill säga: slutet på den industriella civilisationen och början på något annat.*” (sid. 8) Men det var ändå mycket tungt att läsa om hur vi totalt hänsynslöst rövar och plundrar vår älskade planet och hur vi blir rövade och plundrade av kapitalets giganter och bankerna. Och vilka konsekvenser det får för människor, djur och natur.

Civilisationers uppgång och fall

David berättar om olika civilisationers uppgång och fall, om det romerska rikets uppgång och fall, om Mayakulturens uppgång och fall, om Sovjetunionens kollaps m.m. som historiska exempel på civilisationernas utveckling och undergång. Hans historiska genomlysning är mycket intressant och visar att han verkligen undersökt fenomenet ingående.

¹ Martinus är en dansk mystiker och intuitionsbegåvning som levde under åren 1890-1981 och som ägnade sitt liv åt att beskriva den världsbild, den kosmologi han fick kunskap om genom sin ”andliga födelse” år 1921, se exempelvis <http://www.martinus.dk/sv/startside/>.

² Se exempelvis i Livets Bog I, kapitel 4, stycke 1366, <http://www.martinus.dk/sv/tt/index.php?bog=54&stk=1366> och Tage Buchs artikel http://www.nykultur.nu/Artiklar/Domedag_har_och_nu.html.

David berättar om en rysk-amerikansk författare, Dmitry Orlov, som föddes i Sovjet och som bosatte sig i USA. Han reste tillbaka till sitt hemland när unionen kollapsade och berättar:

”Det luktade annorlunda: smoggen var borta. De flesta fabriker hade stängt, det var knappt någon trafik och den friska luften luktade underbart.” (sid. 117)

Orlov har sedan skrivit och berättat om vad som hände efter kollapsen. Han berättar att människor direkt efter kollapsen hamnade i chock och förtvivlan, men så småningom såg han att krisen också skapade solidaritet. Papperspengarna förlorade i värde. Istället blev andra saker hårdvaluta, exempelvis ”*en flaska vodka, en liter bensin eller ett par jeans.*” Det svåraste för människor var att skaffa mat. De storskaliga jordbruken var ofta misslyckade och folk hade vant sig vid bristande mat tillgång. Man hade därför också utvecklat köksträdgårdar som nu kom till större användning och som tillsammans med byteshandel hjälpte människor att överleva. Orlov betonar också vikten av goda vänner och bra grannar eftersom samarbete lindrade svårigheterna.

En konsekvens av Sovjetunionens kollaps var bland annat att Cuba och Nordkorea förlorade sitt stöd. Nordkorea hamnade i djup svält medan Cuba började utveckla metoder för självförsörjning, bland annat genom att börja odla sin egen mat med naturliga, ekologiska metoder.

David refererar också till forskare som utvecklat teorier om just dessa skeenden, den s.k. *kollapsforskningen*. Det gäller bland annat tankar om samhällets komplexitet. Ju mer utvecklat ett samhälle blir och ju mer komplext, desto sårbarare blir det. För att försöka lösa de problem som uppstår utvecklas nya komplexa processer och ”lösningar”, som i sin tur ökar sårbarheten i samhället till dess det inte längre klarar att lösa problemen utan att undergången eller kollapsen är ett faktum. Ett pedagogiskt exempel som han tar upp är EU-kommissionen som består av bara 27 kommissionärer, en för varje land. För att få kommissionen att fungera har man anställt ytterligare 34,000 personer. Men eftersom EU också består av parlament, domstol, centralbank och ”*en myriad av kommittéer, råd och expertgrupper*” blir det ändå fler. När David lagt till alla olika grupper så kommer han upp i att den totala arbetsstyrkan ligger på cirka 170,000 personer.

David berättar också om samhällen som bygger på så extrema förhållanden att det saknar motstycke. Han beskriver exempelvis Dubai i Förenade Arabemiraten och hur man där byggt upp ett extremt högutvecklat samhälle som fortfarande befinner sig i en öken och där det går åt kopiösa mängder olja för att driva avsaltningsanläggningen, oljekraftverken som producerar elen och de långväga transporterna som håller staden med mat och annat som de behöver. Där planerar man att bygga ett ”*monument till framstegsgudens ära*” som kommer att sträcka sig över en kilometer upp i luften.

Framstegssagan bygger på tanken om outtömliga energiresurser, att allting bara utvecklas och förbättras, den eviga tillväxten. Men... David fokuserar på de 3 e.n.a, energi, ekologi och ekonomi i sina analyser.

Civilisationen är i kris

David beskriver mycket konkret och detaljerat att dagens civilisation nu hotas på olika sätt. Det gäller exempelvis energin. Ett kapitel kallar han ”*Energi: Jakten på den sista oljan*”. Med många fakta beskriver han hur vi slösar alldeles ofantligt på olja.

”Fram till 2035 måste oljeproduktionen förstärkas med ytterligare femton miljoner fat olja – varje dag – om världsekonomin ska fortsätta fungera. Glupskast är jätten Kina vars redan stora energibehov förväntas vara nästan det dubbla år 2035.” (sid. 29)

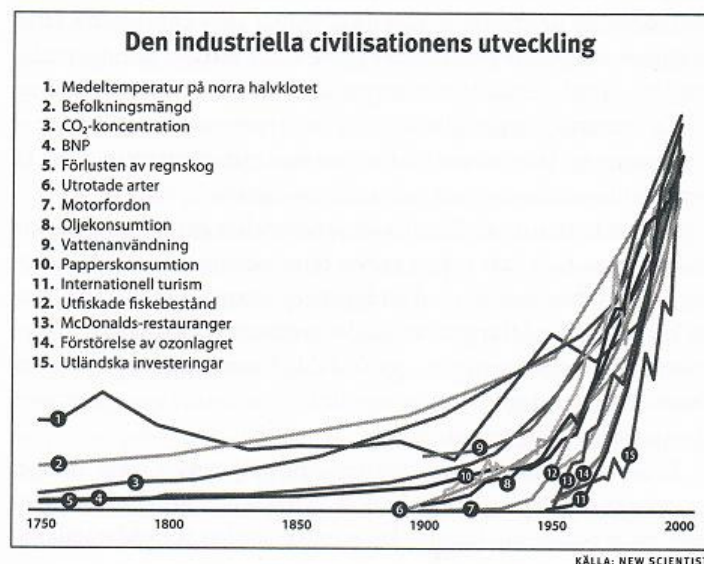
Enligt IEA, International Energy Agency, nådde världen sin oljetopp år 2006. Sen dess sjunker oljeproduktionen i en allt snabbare takt. Vi förbrukar mer olja än vad oljebolagen hittar nya källor. Officiellt presenterar IEA att problemen kommer att lösas sig med fynden av nya källor. Författaren berättar att anonyma tjänstemän inom IEA för medier har berättat att siffrorna är förvanskade. Från politiskt håll, främst från USA, fruktar man att panik ska bryta ut ifall sanningen presenteras. Slutsatsen som David drar utifrån rapporter från forskarvärlden är att 2010-talet "har alla förutsättningar att bli decenniet då den stora oljeshocken inträffar".

Mineraler och sällsynta jordartsmetaller

Inte bara oljan har nått sin "peak". David räknar upp en hel del andra livsnödvändiga resurser som nått sin maximala utvinningsgräns, exempelvis metaller som finns i kylskåp, tv-apparater, mobiltelefoner och annan elektronik. Kina står idag för mer än 95 procent av utvinningen av de sällsynta jordartsmetallerna. De har nu meddelat att de inte längre kan fortsätta att exportera dessa eftersom de behövs för Kinas eget behov.

"En av de mest fruktade peakarna som står för dörren är fosfors" skriver David. Det är en förutsättning för växternas fotosyntes och får våra muskler och vårt nervsystem att fungera. "Utan fosfor – inget liv." Fosfor används till konstgödning, den "bryts i gruvor, paketeras som konstgödsel och plöjs sedan ner i matjorden." (sid. 37). Fosforreserverna krymper. Peaken beräknas ske omkring år 2030, men innan dess lär priset, enligt David, fortsätta öka. Han menar att det i teorin är enkelt att lösa fosforbristen. "Det är bara att sluta kretsloppen för matproduktionen" genom att låta fosfor och andra näringsämnen gå tillbaka ut på åkern istället för att spolats ut genom avloppen. Detta kräver ett helt ekologiskt jordbruk och dessutom kräver det en radikal omläggning av hela avfalls- och sanitetssystemet, menar han.

Andra ämnen som förväntas nå sina peakar inom en snar framtid är uran, kol och gas. Även tillgången på vatten och odlingsbar mark skövlas och minskar. David betonar att alla dessa ämnen också hänger ihop och är en del av ett globalt ekosystem. Rubbas det på något ställe får det förödande konsekvenser på många andra områden.

I denna modell visar han hur utvecklingen sett ut sen 1700-talet och framåt.

Klimatförändringarna

Utsläppet av koldioxid ökar vilket exempelvis innebär att haven sväljer mer och gör dem surare. Det påverkar allt marint liv. Temperaturhöjningen får ismassorna på Grönland och Antarktis att smälta, en process som blir omöjlig att hejda. Man talar om att en ökning av temperaturen på två grader är absolut den tröskel som inte får överskridas. David menar att vi sannolikt gått över gränsen för den tidpunkt då det är möjligt att förhindra katastrofala klimatförändringar.

Befolkningsökningen innebär också påfrestningar på planetens resurser. Men han betonar att

”det största trycket på planeten kommer från den rika världens höga konsumtionsnivåer – inte från snabbt växande befolkningar i den fattiga världen.” (sid. 44)

Eftersom mängden odlingsbar mark och tillgången på färskvatten sannolikt inte förblir på dagens nivå utan tvärtom minskar så skapar det problem när befolkningen ökar och nya grupper förväntar sig få samma höga konsumtionsnivåer som västvärldens befolkning. David konstaterar att det nog skulle behövas ytterligare ett par planeter om alla skulle leva på den konsumtionsnivå som vi har i Sverige.

Den ekonomiska bubblan

Även när det gäller ekonomin så anlägger David ett historiskt perspektiv. Han berättar bland annat om ”tulpansvindeln” i Nederländerna på 1600-talet, då tulpanlökarnas värde ökade ofattbart. Alla ville vara med och bli rika på tulpanlökar. *Många köpte i början lökar, väntade en tid och sålde dem sen för höga priser och blev rika.* ”Folk sålde jord och hus för att kunna göra ett klipp på en tulpanlök” (sid. 50). Detta blev ett skolexempel på konsekvenserna av en spekulationsbubbla, menar David. Han berättar om hur det ekonomiska systemet utvecklades, från de ”*oärliga guldsmederna*” där köpmännen förvarade sina guldmynt och istället fick insättnings sedlar, som de sen kom att handla för. Guldsmederna skrev ut mer insättnings sedlar än vad de hade guldresurser för. Ur detta utvecklades bankväsendet, som fortsätter ”*skapa pengar ur intet*”.

”Dessutom beräknas en insättning av pengar på en bank som kapital, även om insättningen består av pengar som någon har lånat i en annan bank. Banken kan alltså skapa pengar genom att låna ut pengar som kommer från lån som har tagits i andra banker. Resultatet är att pengarna har en tendens att föröka sig varje gång de passerar banken. Det har gjort att mer än 95 procent av de pengar som är i omlopp i världen är skapade genom knapptryckningar på en dator. Sedlar och mynt – det som vi normalt tänker på som pengar – är vad som utgör resten” (sid. 51).

David beskriver bankernas spekulationspolicy. ”*Lånefesten har varit grandios. Vildare än någonsin i den ekonomiska historien*” under 1980-talet. Vi har i dagarna sett vilka konsekvenser detta har fått och får för länder, företag, banker och enskilda personer runt om i världen. Alla är insnärjda i varandra, fler agerar på finansmarknaden. Det räcker att någon rycker i någon ända så får det efterverkningar överallt³. Bubblan är verkligen på väg att spricka. David citerar en ekonom som säger att alternativen är ”*om krisen ska komma tidigare genom att frivilligt upphöra med fortsatt kreditexpansion, eller senare som en slutlig och total katastrof för det aktuella valutasystemet*” (sid. 54).

---

³ Inom klimatforskningen myntades begreppet ”fjärilseffekten”, vingslagen från en fjäril skulle kunna ge upphov till ändrat väder på andra sidan jorden några veckor senare. Den klassiska formuleringen är att en fjäril som fladdrar med vingarna i Amazonas kan orsaka en virvelstorm i Texas.

Kan tekniken rädda oss?

David tar upp den tekniska utvecklingen till analys och diskussion. Många tror att nya tekniska framsteg ska lösa krisen. Han analyserar exempelvis möjligheten med *”storskalig etanolproduktion”* för att lösa problemet med minskad tillgång till bensin och olja. Det behövs enorma ytor jordbruksmark för att kunna odla de sockerrör eller majscolvar som förvandlas till etanol. Resultatet av denna problemlösning blev att jordbruksmark i fattiga länder används för att ”hålla bilarna i Europa rullande”. Stora företag har tvingat människor att flytta från sina marker för att få tillgång till odlingsmöjligheter för att producera etanol. Det här hade jag ingen som helst aning om. *”Där är vi nu”*, skriver David, *”Mat eller bränsle? Vad ska vi använda jordbruksmarken till?”* (sid. 63).

”Men även om så all jordbruksmark i världen odlades upp med etanolgrödor skulle det inte räcka för att lösa av våra fossila energislavar. Inte heller andra förnybara energikällor som vindkraft, solenergi, vågkraft och biodiesel ser ut att kunna ersätta den fossila energin. I vägen för Reinfeldts cleantech-revolution står nämligen fysiska lagar som inte kommer att flytta på sig, oavsett hur stark vår tekniktro är.” (sid. 63)

En intressant och skrämmande information som David berättar om är att företagen nästan inte längre har några lager utan tillämpar istället det som kallas ”just in time”-principen. Produkterna ligger på lastbilar och fartyg i transportnätverk och tack vare att allting flyter så kan produkterna levereras strax innan de säljs. Det gör att om det blir ett stopp någonstans så får det förödande konsekvenser. Den minsta störning i nätverket kan leda till katastrofer. David tar ett exempel på hur det kan se ut på världens stora motorvägar där trafiken rusar fram, *”tio filer i bredd, på några meters avstånd från varandra, i hastigheter på över hundra kilometer i timmen.”* Allt detta fungerar så länge det fungerar. Men om något skulle hända, att en bil kör in i en annan, så kan det bli enorma seriekrockar som kan ta flera dagar att lösa upp. David menar att samma sak kan hända både när det gäller virus och när det gäller finanskriser. Han tar exemplet med datorer. Mer än hälften av handeln på världens börser sker via datorer. *”Rörelserna på världens börser är därmed sammankopplade ner på mikrosekundnivå vilket gör att stora svängningar förstärks både snabbt och kraftigt”* (sid 70).

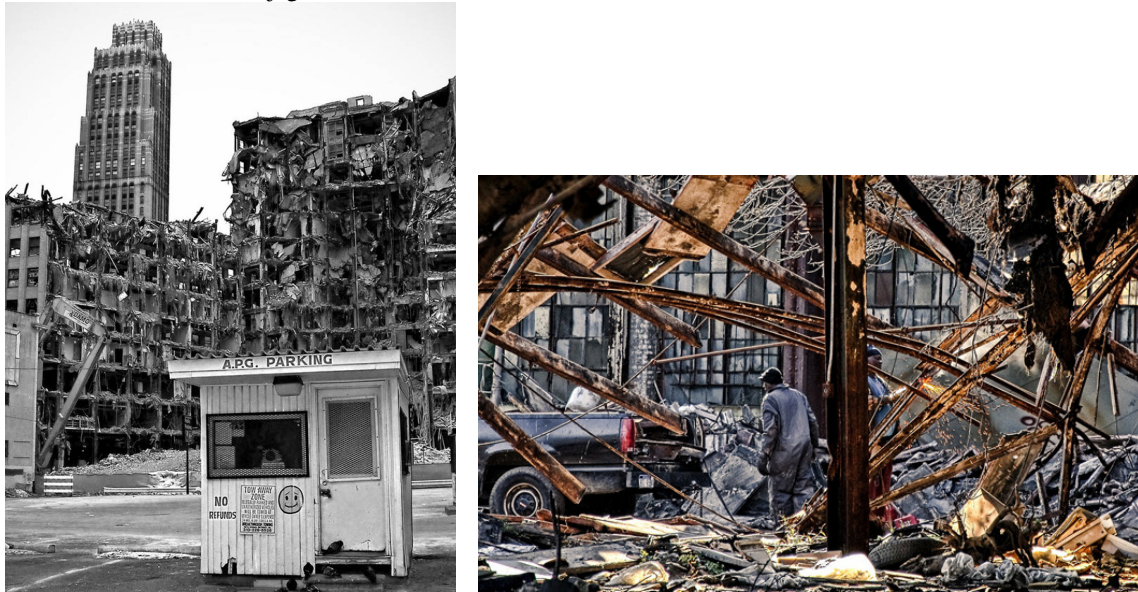
”För att sammanfatta: de nätverk som bär upp civilisationen är spända som pianotrådar, alla fästa i varandra. När civilisationen går in i sin kollapsfas behövs därför inga stora störningar för att mycket ska hända samtidigt.” (sid. 70f)

Framtiden

David inleder med ett intressant citat av William Gibson: *”Framtiden är redan här; den är bara inte så jämt fördelad.”* Det är i princip omöjligt att spå hur framtiden kommer att se ut, menar David, men han gör vissa försök att skissa. Han berättar bland annat om den amerikanska staden Detroit, som på 1960-talet verkligen var en välmående, högt utvecklad stad på grund bland annat av sin bilindustri, *”shoppingcentrum, oändliga motorvägar, vidsträckta villaförorter och välavlönad medelklass”*. Idag, efter det att industrin kollapsade så har naturen återtagit en fjärdedel av stadens yta. Fastighetspriserna har sjunkit dramatiskt. Lag och ordning är helt frånvarande i stadens centrum. Väpnade gäng plundrar ruinerna på koppar och stål. Jag letade efter bilder på Google för att försöka förstå vad David berättade om. Det har gjorts en dokumentär som heter *Requiem for Detroit*⁴. Enligt David innehåller dokumentären en del kusliga scener, men den bild som ges är inte entydigt mörk. Att matbutikerna stängts har lett till att den ”urbana odlingen” i de förfallna bostadsområdena har ökat explosionsartat. Det finns till och med människor som flyttar dit för att få vara med och bygga något nytt.

⁴ Dokumentären finns bland annat på <http://documentaryheaven.com/requiem-for-detroit/>.

Bilder jag hittade från Detroit. Det fanns fler. Och dessutom intressanta texter.

David menar att Detroit skulle kunna betraktas som ett tecken på hur det kan komma att se ut i framtiden.

Eftersom världens resurser är så ojämnt fördelade så är risken stor att det är de fattigaste som även kommer att drabbas hårdast av kollapsen, en tendens vi redan kan börja se, både i Sverige och i världen i övrigt. Sannolikt kommer också förändringen, kollapsen, för de flesta av oss, att sträcka sig över en ganska lång tid. Vi märker den inte över en natt. Det är och kommer att fortsätta vara ett ständigt återkommande tal om katastrofscenarier på nyheterna och i media. Ena dagen talar man om finanskris, nästa dag om miljökrisen, åter nästa dag om energikrisen – men ingen har en helhetsbild. Han berättar om en ganska rolig historia.

År 2008 efter den stora bankkraschen på Lehman Brothers samlades Storbritanniens ledande ekonomer till diskussion på ett seminarium på London School of Economics om hur världsekonomin så snabbt som möjligt skulle kunna komma på fötter igen. Drottning Elisabeth II var på besök på detta seminarium och hon gavs möjligheten att ställa en fråga till experterna: *"Varför hade ingen kunnat se att en ekonomisk krasch var på väg?"* frågade hon. Ingen kunde svara. Frågan *"gav ekonomerna ett rejält huvudbry..."*

"Ett halvår senare arrangerade därför The British Academy en konferens med en lång rad tunga namn från näringsliv, finansvärld, akademi, riksbank och regering. Syftet med konferensen: att ge drottningen ett vettigt svar." (sid. 153)

Ett halvår senare kom ett svar som ungefär sa att det visserligen fanns varningar men dessa gällde bara vissa delar av systemet. Ingen hade sett helheten. David refererar till några forskare som försökt beskriva dessa sätt att tänka, d.v.s. att man väljer att inte se, att man tenderar att hoppas på det bästa, samt den s.k. *Pangloss-sjukan*, d.v.s. *"den neurotiska tendensen till extrem optimism inför en sannolik kulturell och planetär kollaps."* (sid. 157).

Att bygga beredskap

På de sista 40 sidorna i boken tar David upp frågan om hur vi kan förbereda oss inför det ofrånkomliga. Bland annat beskriver han de s.k. survivalisterna, de människor som bygger skyddsbunkrar, beväpnar sig, hamstrar förnödenheter och ofta är ensamma eller i små

grupper. Det finns en guru inom området som heter James Wesley Rawles, vars hemsida besöks av folk som vill lära sig överleva.

I katastrofscenarierna finns skräcken för kringströvande våldsmän och plundrare som man måste skydda sig mot, en bild som förstärks av många Hollywoodfilmer. Ett begrepp som skapats av katastrofsociologen Kathleen Tierney som är chef för University of Colorados Center för naturkatastrofer, för att beskriva vad som kan hända är *elitpanik*, vilket innebär ”*en rädsla för fattiga, för minoriteter och immigranter*”, man är besatt av tanken på plundring och egendomsbrott, man är beredd att ta till dödligt våld och man kan agera bara utifrån rykten. David beskriver några exempel på elitpanik hos kända personer.

David menar att den viktigaste förmågan när det sker förändringar är förmågan att anpassa sig, att kunna improvisera i en mängd olika situationer som uppstår. Ett väldigt bra begrepp som han använder sig av är *resiliens*, vilket innebär ”*ett system som har förmågan att absorbera störningar och omorganisera sig för att behålla sin grundläggande funktion, struktur och identitet.*” (sid. 167) I detta ingår kapaciteten att lära sig nytt, att förändra sig, att anpassa sig.

Det första som avgör graden av resiliens är *mångfald*, menar David, vilket innebär att ha kapacitet att ha en stor bredd på alternativ istället för att utveckla alltför smala lösningar. Det andra som avgör är *modularitet*, vilket innebär förmågan till självorganisering för att kunna fungera även om allt runt omkring rasar ihop. Det betyder att man bör se till att inte vara alltför beroende av omvärlden för existensen utan kan klara vissa störningar. Ytterligare en faktor som ökar resiliensen är *buffertkapaciteten*, d.v.s. om man exempelvis har lager eller inte, exempelvis en lagerhållning av basvaror hemma.

David har intervjuat *Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB*, och berättar att han blev orolig över hur dålig förberedda man faktiskt är på kommun- och samhällsnivå och dessutom att ”*den bristande beredskapen verkar betraktas med ett sådant tillbakalutat lugn*” (sid. 169). Det är som om minnena från kriget nu har bleknat. För ett par decennier sedan var beredskapen i Sverige mycket god. Vi hade lager fyllda med diesel, gödsel, livsmedel m.m. Det fanns ett ransoneringssystem som kunde sätta igång vid behov. Civilförsvarsförbundet hade en grundläggande krisberedskapsundervisning för 80,000 elever varje år.⁵

I och med att livsmedelshandeln infört lagerhållning på bilar och fartyg så kommer hyllorna bara efter tre-fyra dagar att vara tomma. Vi har inga lager med konstgödsel, inget lager med extra djurfoder... David räknar upp massor av vad vi inte längre har, sånt vi hade för bara 20-30 år sedan. Det lär finnas 90 dagars förbrukning av olja, ett EU-direktiv, men när det är slut vet ingen hur exempelvis jordbruksmaskiner ska hållas igång.

Om elförsörjningen hotas fungerar inte internet, inte telefon, inte bankautomater eller kortautomater. När människor förlorar förtroende för bankerna riskerar de att människor rusar för att ta ut sina pengar vilket leder till brist på kontakter i samhället.

Jag har bara här kunnat ta upp en mycket liten del av det David berättar om, men det är en mörk och skrämmande bild som tornar upp sig och enligt min uppfattning är det mest skrämmande att samhällets olika instanser blundar och hoppas på det bästa. David citerar Ronald Wright:

”Hopp driver oss att uppfinna nya lösningar på gamla problem, som i sin tur skapar ännu värre problem. Hopp är valet för politikerna med de största tomma löftena. Och som varje aktiemäklare eller

---

⁵ Jag är själv medlem i Civilförsvarsförbundet sen mitten på 80-talet och gick krisberedskapsutbildning, livräddningsutbildning, brandutbildning m.m. Vi var indelade i områden och den grupp jag ingick i gick bland annat runt och inspekterade skyddsrummen i området samt diskuterade hur vi skulle kunna hjälpa gamla och funktionshindrade i området vid behov. Det är många, många år sedan jag nu hörde någon inbjudan, annat än till årsmöten. När jag läst Davids bok mailade jag till ett par i styrelsen och föreslog att styrelsen läser Davids bok och också initierar medlemsmöten omkring beredskapsfrågor. Ännu nästan ett par veckor senare har jag inte fått något svar.

lotteriförsäljare vet, de flesta av oss väljer det smala hoppet före försiktig och förutsägbar sparsamhet. Hopp, precis som girighet, driver kapitalismen framåt.” (sid. 158)

Förberedelse inför turbulenta tider

På de sista 25 sidorna kommer David med förslag på hur vi kan förbereda oss. Han kommer med fyra konkreta förslag:

Samarbeta

Han menar att en förutsättning för att vi ska klara oss när det börjar bli riktigt kaotiskt är samarbete, att ha goda vänner och grannar. Att odla tillsammans, att lösa problem tillsammans. Någon är bra på en sak och någon annan på något annat. Att kunna idka byteshandel. Han betonar att virtuella sociala nätverk kan vara en bra resurs men det räcker inte när det verkligen gäller. Då är det vänner, familj, grannar och bekanta där man befinner sig som man har störst glädje och nytta av.

”Det är en trygghet att veta att man på några minuters promenadavstånd känner någon man litar på, någon som kan passa ens barn, någon som kan grundläggande sjukvård, någon som är bra på att reparera maskiner, och så vidare. Det är också en tillgång att ha lokala kontakter som man till exempel kan låna verktyg av eller köpa ved från. ... man kan bygga upp sociala nätverk på många olika sätt: genom idrottsföreningar, körer, omställningsgrupper, politiska organisationer och så vidare.” (sid. 174)

Ställ in hjärnan

Med det menar David en mental förberedelse. Man kan gå kurser i överlevnad, lära sig odla, lära känna nya människor. Det handlar om att ”*överbrygga gapet mellan kunskap och handling*”, menar David.

Lär känna din kropp

Här talar David om att vi behöver förstå hur vi fungerar i olika situationer.

”Det kan verka självklart att man blir hungrig om man inte äter, törstig om man inte dricker och kall om man inte får värme. Men det går snabbare än de flesta tror att drabbas av handlingsförlamning och vilsenhet om man inte får mat och vatten. Även en mild nedkylning säker rörelse- och tankeförmågan. För barn och gamla är effekterna än mer påtagliga” (sid. 176).

Ju längre tid det går utan att grundbehoven tillfredsställs desto svårare blir det att göra rätt saker och att hantera krissituationer. David betonar att det framförallt blir svårare att hjälpa andra om man själv blir apatisk. Men om man vet hur kroppen fungerar och vad den har för behov så är det mycket lättare att veta hur man bör förbereda sig.

Civildövsvarsförbundet rekommenderar att man har minst en veckas matförråd hemma och gärna några flaskor fyllda med vatten. De går bra att lagra länge i frysen. Det finns också metoder för hur man klara kyla på vintern om elen försvinner, exempelvis genom att vara flera i ett litet utrymme med mycket kläder och filter.⁶ Det gäller i första hand att försöka säkra en viss självförsörjning på mat och energi.

När det gäller energifrågan tar han upp solpaneler och solceller. Man kan utöka eventuella odlingslotter i trädgårdar. David föreslår till och med att man kan kombinera odlandet med några lättskötta djur, exempelvis höns. Går man ihop med grannar kan det underlätta arbetet. I Sverige finns en tradition med kolonilotter. Dessutom har många kommuner börjat hjälpa kommuninnevanorna med odlingslotter på allmänna ytor.

---

⁶ Jag läste någonstans ett förslag att man faktiskt kunde slå upp ett tält i vardagsrummet för att minska det utrymme som kroppsvärmen behöver för att hålla värmen.

David rekommenderar en bok av Brian Clegg *"The global warming survival kit"*, så jag har beställt den. Den är ännu inte utkommen så jag står på bevakning.

Säkra ekonomin

Ytterligare en viktig sak är att se till att ha *kontanter* åtkomliga. Det kan ju hända att bankomaterna slutar fungera och då har man inte tillgång till sina pengar. Man kan inte handla med kortet heller då.

Det är också klokt att minska sina utgifter så mycket som möjligt. Boendefrågan kan vara problematisk för många. Om man har stora lån på hus så kan de bli svåra att sälja eftersom priserna går ner. Man kan inte flytta. Ett alternativ kan då vara att dela på bostaden med vänner och därmed pressa priserna.

Det kan till och med hända att det inte är pengar som är det mest relevanta betalningsmedlet. Det gäller då att ha rätt tillgångar att kunna betala med. Vi minns vad Dmitry Orlov berättade, att en flaska vodka kanske var mer värt än papperspengar. ☺ Undrar vad som blir gångbart i Sverige?

Om man har pengar över så kan det vara värt att fundera över hur man klokast ska använda dem. David föreslår investeringar i sådant som "bygger resiliens". Det kan handla om att köpa jordbruksmark, att tillsammans med andra investera i mark och skog. Om man tänker gå till en bank bör man tänka sig för vilken bank man känner förtroende för. Sannolikheten är stor att de stora bankerna fortsätter sina "pyramidspel" och sina spekulationer. David nämner tre alternativ:

- JAK som är en medlemsbank och inte använder pengar till spekulation *"och har en relativt hög kapitaltäckningsgrad."*
- Ekobanken är också en medlemsbank som placerar pengar i verksamheter som gör samhället *"mer ekologiskt, socialt, kulturellt och ekonomiskt hållbart"* (sid. 180).
- Till sist nämner författaren lokala sparbanker. De är visserligen *"utrotningshotade"* skriver David, men de *"har fördelen att i regel ha god kännedom om sina låntagare och är mindre exponerade mot kriser på den internationella finansmarknaden. De har ofta en hög kapitaltäckningsgrad."* (sid. 180)

Omskolning

David menar att i ett kollapsande samhälle kommer vi att behöva färdigheter som var självklara för tidigare generationer. Det gäller att blåsa liv i dem. Att lära sig odla grönsaker, att reparera trasiga kläder, att konservera mat och att lära sig hantverk. Han menar att de gamla som fortfarande har dessa kunskaper kan lära ut dem innan de blir helt bortglömda. Han säger något som han inte utvecklar men som gjorde mig nyfiken:

"Det är också en stor vinst att lära sig producera sin egen energi, oavsett om det är el som görs med den senaste småskaliga vindkraftstekniken eller en solvärmeanläggning, byggd med hjälp av gamla vattenflaskor och en trädgårdsslang" (sid. 182)

Hur bygger man en sån solvärmeanläggning?

Syftet med att förebereda sig klokt innebär att det inte bara är vi själva som blir resilienta, utan även våra vänner, vår familj och andra medmänniskor. *"När krisen drabbar är det vanliga människor som är de största räddarna, inte myndigheterna"*, menar David.

Ett begrepp som David tar upp är *permakultur*⁷ som är ett sätt att *"skapa mänskliga bosättningar som producerar sin mat genom att arbeta med, i stället för mot naturen"* (sid. 194). Man tar livet i ett naturligt ekosystem som utgångspunkt för planeringen. En skogsträdgård är enligt David ett fint exempel på detta. Hans berättelse om hur det fungerar

---

⁷ Om permakultur kan man läsa mycket på webben, bl.a. på <http://www.permakultur.se/>.

låter underbar. Han pratar dessutom om att det kommer att vara bättre med ”robusta tåg” istället för de fartvidunder som utvecklas idag, och som dels kommer att sluka energi och dels kommer att vara beroende av reservdelar från andra sidan jordklotet. Återanvändning, lokala valutor, som inte är så känsliga för omvärlden, slow money⁸, slow food⁹, och internationell solidaritet är andra tankar som David diskuterar i slutkapitlet. Hans framtidsscenario är optimistiskt, positivt och hoppfullt, men det kommer att göra ont på vägen. Vi kan dock öppna ögonen, acceptera vad som ofrånkomligen är på gång och förbereda oss.

Hur gör David själv?

I ett slutord berättar han om hur han själv, hans familj och vänner förbereder sig. Han berättar att han läste *”åtskilliga skönlitterära skildringar av livet under och efter kollapsen. Dels som ett sätt att bearbeta de känslor som är förknippade med detta prövande ämne, dels som ett försök att härda mig”* (sid. 209). Han är skeptisk till om han lyckades härda sig.

Han berättar att han varit med om att förvärva en gammal jordbruksfastighet på dryga tjugo hektar i Sörmland, där han och vänner startar en *”ekoenhet”*¹⁰. Med det menar de *”en gemenskap som kombinerar mat- och energiproduktion med ett långtgående kretsloppstänkande samt boende enligt ekologiska principer.”* Skillnaden mellan en ekoenhet och en ekoby är att i den förra står matproduktionen i centrum medan i en ekoby står boendet i centrum. Han menar att ekoenheten är ett sätt att förverkliga de tankar han tagit upp i boken.

De planerar in frukt- och grönsaksodlingar. Det finns *”skogsmark, beteshagar, vattendrag, byggnader, djur och människor – allt ingår i en permakulturplan som designats för att få så mycket som möjligt att samverka”*. De syftar till *”en viss grad”* av självförsörjning men också att *”byta varor och tjänster med varandra”*. De bygger hus, *”enkla, ekologiska och resilienta”*. De experimenterar med olika material, med trä och lera. De har små bostäder och gemensam tvättstuga, förråd, gästrum m.m. Regnvatten samlas in på taken och används till bevattning. Solceller har gjort att elbehovet minskats. De tar hjälp av lokala bönder och grannar och experter. De arrangerar kurser, dels för att lära sig själva och dels för att erbjuda andra att skaffa sig kunskaper.

David menar att en genomsnittsperson använder cirka 24,000 kronor till mat varje år. Av detta får den som producerar maten 400 kronor. Omkring 1,700 kronor går till *”produktionskostnader (maskiner, foder, drivmedel, konstgödsel, räntor m.m.)”* (sid. 212). Hela 14,000 kronor går till processandet av maten och framförallt till handlaren – *”som i de allra flesta fall är någon av de stora matkedjorna.”* Resten är moms och importerad mat. Det är verkligen tänkvärda siffror. Det gäller också att minska avståndet till maten, d.v.s. minska antalet *”matmil”*. I en ekoenhet kan man anställa personer som kan *”få dubbelt så bra timlön som en vanlig bonde och vi kan ändå halvera våra matkostnader”* menar David.

Det pågår många experiment runt om i världen när det gäller alternativa sätt att leva. David har sju och en halv sida referenser till forskning, andras berättelser m.m. De är en guldgruva för den som vill fortsätta att fördjupa sina kunskaper inom området. Han har 16

---

⁸ Slow money movement, <http://www.slowmoney.org/> och http://en.wikipedia.org/wiki/Slow_Money.

⁹ Slow food movement, <http://www.slowfood.com/> och http://sv.wikipedia.org/wiki/Slow_Food.

¹⁰ Ekoenheten heter ÄNGGÄRDET och ligger i Skebokvarn, se <http://ekoenhet.ning.com/>. Här skriver man bl.a.:

Vi utgör en del i ett större nätverk av föreningar som alla jobbar för att visa vad permakultur är och har blivit i olika projekt. Permakultur är framförallt ett designverktyg för att tänka igenom sitt projekt innan man startar. Tre etiska grundpelare finns med i allt:

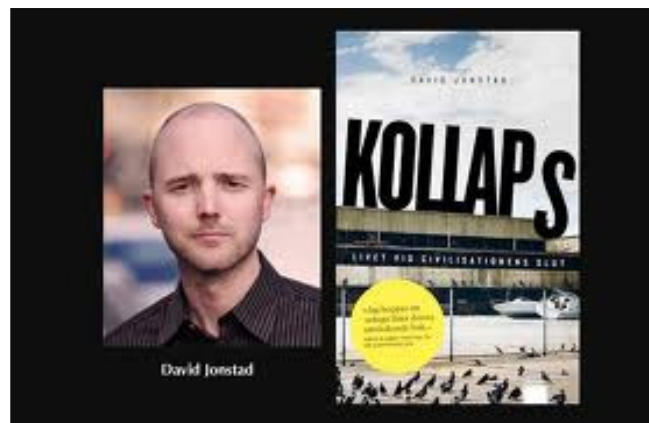
- Bry sig om jorden. Förståelse för att vi är en del av jorden och att vi måste värna om den.
- Bry sig om medmänniskor. Stödja och hjälpa varandra att leva och utveckla hälsosamma samhällen.
- Rättvis fördelning. Försäkra sig om att jordens begränsade resurser används på ett rättvist och vist sätt.

sidor referenser. Svårigheten med hans system är att han visserligen lagt referenserna under respektive kapitelrubrik i notavsnittet, men det finns inga fotnotssymboler i texten eller i notavsnittet så det är lite svårt att veta vart de olika fotnoterna hör.

Vem är David Jonstad?

David Jonstad beskriver sig själv på följande sätt på sin hemsida, <http://davidjonstad.se/om-mig/> :

”Jag är chefredaktör på *Klimatmagasinet Effekt*, författare och frilansjournalist. Min senaste bok, utgiven i januari 2012, heter *Kollaps – Livet vid civilisationens slut* (Ordfront). Hösten 2009 kom jag ut med boken *Vår beskärda del – En lösning på klimatkrisen* (Ordfront). Jag har varit journalist sedan år 2000 och har sedan dess hunnit passera en rad redaktioner, däribland Sveriges Radio, Expressen och Arbetaren. I dag skriver jag nästan uteslutande om sådant som kan sammanfattas som vår tids överlevnadsfrågor: klimat, miljö, energi, hållbarhet och omställning. Jag försörjer mig framför allt på frilansjobb och föreläsningar.”

Jag inte bara rekommenderar boken, jag menar att den är en nödvändig läsning för alla som redan funderar över vårt samhälles uppgång och eventuella fall och vill få faktakunskaper och idéer om hur man själv kan och vill förbereda sig.

På den gula cirkeln på bokens framsida står det:

”Jag hoppas att många läser denna omskakande bok”

(Anders Wijkman, författare till *Den stora förnekelsen*)

Den intervju som gjordes på Kunskapskanalen under vecka 24, 2012, finns att se på <http://urplay.se/168873>.

Boken kan köpas på Adlibris för 184 kronor och på Bokus för 179 kronor.